

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЧІКУВАНЬ

Попович І.С., доцент, к. психол. н.,
доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

У статті здійснено спробу виокремлення типологічних особливостей очікувань. Типологія сприяє акумулюванню наукової інформації, збереженню, спрощенню її сприйняття, дозволяє доповнювати і розвивати наукові знання. Висвітлено низку типологічних ознак, виокремлено типи і підтипи очікувань, здійснено ототожнення деяких очікувань.

Акцентовано увагу на розгляді соціальних очікувань як базової категорії, яка поєднує в собі низку вищеперелічених типологічних особливостей.

Ключові слова: *типологія, тип, підтип, очікування, соціальні очікування, експектації, рольові очікування.*

В статье осуществлена попытка выделения типологических особенностей ожиданий. Типология способствует аккумуляции научной информации, сохранению, упрощению ее восприятия, позволяет дополнять и развивать научные знания. Показан ряд типологических признаков, выделены типы и подтипы ожиданий, осуществлено отождествление некоторых ожиданий.

Акцентируется внимание на рассмотрении социальных ожиданий как базовой категории, которая объединяет в себе ряд вышперечисленных типологических особенностей.

Ключевые слова: *типология, тип, подтип, ожидания, социальные ожидания, экспектации, ролевые ожидания.*

Popovich I.S. TYPOLOGICAL FEATURES OF EXPECTATIONS

It is made a try of selection of the typological features of expectations in the article. The typology promotes accumulation of scientific information, conservation, simplification of its perception, can be complemented and develop scientific

knowledge. A number of typological features is shown, types and subtypes of expectations are highlighted, identification of some expectations is carried.

The attention is focused on the consideration of social expectations as the base category, which unites a number of the above typological features.

Key words: *typology, type, subtype, expectations, social expectations, expectations, role expectations.*

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими чи практичними завданнями. Проблема соціальних очікувань є важливою в соціальній психології особистості. Вагомий внесок у дослідження загальнотеоретичних та методологічних аспектів цієї проблеми зробили такі психологи, як М.Бобнева, М.Боришевський, В.Врум, М.Гомелаурі, П.Горностаї, Н.Гуткіна, Я.Коломінський, О.Коновалова, Н.Кузьменко, С.Кулачківська, Г.Лагонда, Е.Лінчевський, Дж.Мід, Т.Парсонс, С.Роббінс, Дж.Ротгер, Т.Титаренко, О.Тишковський, С.Тищенко, Дж.Хетфілд, Р.Хьюсман, Т.Шибутані.

Антропоцентричність соціально-психологічних досліджень в останні десятиріччя набуває яскравої вираженості. Саме людина виступає об'єктом багатьох ґрунтовних наукових досліджень, а не група, колектив чи організація, значення яких ніхто не заперечує. Людина розглядається як суб'єкт, як центральна складова, як творець, що здатен творити самого себе, як суб'єкт самоактивності. Людина вибудовує перспективні лінії розвитку, творить свою суб'єктивну реальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Здійснивши низку наукових пошуків, пов'язаних із соціально-психологічними очікуваннями в контексті саморегуляції поведінки особистості, впливом соціально-психологічних очікувань на ефективність міжособистісної взаємодії, особливостями людських взаємин, виокремивши рівні сформованості соціально-психологічних очікувань [9], наш науковий інтерес привернула категорія соціальних очікувань. Ми розглянули соціально-психологічний зміст феномену соціальні очікування, здійснили спробу розібратися у феноменологічній природі, функціях, механізмах,

онтогенетичному та професійному аспектах соціальних очікувань. Ретроспективний аналіз української [2; 4; 5] і зарубіжної літератури [1; 3; 6; 11] дає підстави стверджувати, що існує величезне розмаїття термінів, визначень, понять, категорій, дефініцій, які мають безпосереднє відношення до поняття «очікування». Виникла нагальна необхідність розібратися в психологічній сутності та науковій доцільності цих понять, можливо класифікувати, визначити типологічні ознаки, охарактеризувати їх.

З огляду на висвітлені міркування, очевидною є **теоретична і практична актуальність** запропонованої теми дослідження.

Мета роботи полягає у виокремленні типологічних особливостей очікувань, спробі класифікувати їх, розібратися у змістових особливостях.

У дослідженні ми спираємося на **праці, які присвячені проблемі** побудови типологій та класифікацій, проблемі соціальних очікувань, саморегуляції поведінки особистості, міжособистісної взаємодії.

Наукова новизна полягає у тому, що предметом нашого дослідження є типологічні особливості очікувань, класифікаційні ознаки, змістове наповнення та особливості досліджуваних типів очікувань.

Дослідження типологічних особливостей очікувань як важливої наукової категорії має вагоме **теоретичне значення**, оскільки отримані наукові результати дають можливість впорядкувати розмаїття схожих термінів, визначити ознаки, за якими вони класифікуються, глибше пізнати психологічний зміст цього феномену. Типологізації і класифікації мають величезне значення для науки, оскільки систематизують і зберігають знання. Вони наділені високою точністю, чіткістю і стійкістю. На даному етапі наша стаття є спробою розібратися у цьому складному питанні.

Практична значущість полягає у застосуванні в повсякденній практиці результатів дослідження. Спроба показати результати дослідження у вигляді таблиці, схеми, логічної конструкції, виокремити типологічні ознаки чи класифікувати їх, дозволить частіше застосовувати знання на практиці, та відповідно розвивати їх.

Отримані результати дослідження можуть бути цікаві студентам, аспірантам, психологам, педагогам, соціальним працівникам для вивчення поведінки особистості, людських взаємин, міжособистісної взаємодії досліджуваних, як в науковому плані, так і під час організації навчально-виховного чи виробничого процесу. Також результати привернуть увагу тих, хто вивчає людину як феномен світу, та процес становлення її як унікальної і самодостатньої особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останнє тисячоліття людина створила величезну кількість типологій, намагаючись систематизувати, впорядкувати, примножити знання. Виокремлення типологічних особливостей повинно сприяти акумулюванню наукової інформації, спрощенню її сприйняття. Звісно, що рисунок, схема чи таблиця несуть набагато більший об'єм інформації, ніж текст. Ми розуміємо, що це гносеологічний аспект, який нас буде турбувати меншою мірою, адже наша увага буде прикута безпосередньо до змісту проблеми та виокремлення типологічних ознак. Ми не маємо на меті створити чергову класифікацію, яка ще більше ускладнить сприйняття досліджуваного феномену. Наша спроба полягає у систематизації наявних знань та знань отриманих у результаті попередніх наукових пошуків. Це допоможе цілісно сприймати очікування людини, продовжувати розвивати та примножувати знання про них.

Психологи і психіатри створили велику кількість способів розділити людей на різні типи. Існує типологія акцентуованих особистостей за К.Леонгардом, типологія акцентуацій характеру А.Лічко, типологія властивостей нервової системи Б.Теплова і В.Небиліцина, типологія особистості Г.Айзенка, типологія особистості Маєрс-Бріггс, типологія особистості К.Юнга та багато інших. Людство завжди прагнуло до розподілу, систематизації, виокремлення та примноження, і створило низку типологій, які меншою мірою відносяться до наукових, і є езотеричні – астрологічна, нумерологічна та біоенергетична [7].

Очікування, експектації (з лат. «expecto» – «чекаю») відображає одну із

сторін міжособистісних стосунків індивіда у групі – очікування чогось, когось; також з лат. «ex(s)pectatio» – «чекання» – поняття соціально-психологічної теорії, яким позначають очікування певного способу вербальної і реальної поведінки індивіда в малій групі; з англ. «expectation», що означає «очікування». Термін «очікування» і термін «експектації» ми розглядаємо як тотожні, оскільки очікування у латиномовній і англослов'янській транскрипції – є експектації. У науковій літературі поряд із терміном «очікування» часто використовується термін «експектації» або «експектація». Ми розглядаємо застосування такої інтерпретації, як вживання іншомовного терміну, який увійшов у широкий вжиток у наукову літературу. Цей термін може мати одну або множину, хоча «очікування» чи «соціальні очікування» ми застосовуємо тільки у множині. Таким чином, за сутнісною типологічною ознакою маємо таке схематичне зображення (рис.1.):

очікування = експектації

Рис.1. Очікування за сутнісною типологічною ознакою

За мірою активності очікування можуть поділятися на «активні очікування» і «пасивні очікування». У англослов'янській літературі «expectation» – «активні очікування», іноді їх можуть називати «нормативні очікування»; «wait» – «очікування» також, але в розумінні чекання когось або чогось – носить пасивний характер, і «expectancy» – «ймовірне очікування» – це прогнозування, яке носить, як і чекання когось чи чогось, пасивний характер. Ймовірне очікування – «expectancy» (в теорії Дж. Роттера) – віра людини в те, що певне підкріплення буде мати місце в залежності від особливостей поведінки в специфічній ситуації [11].

За типологічною ознакою активності маємо таке схематичне зображення (рис.2.):

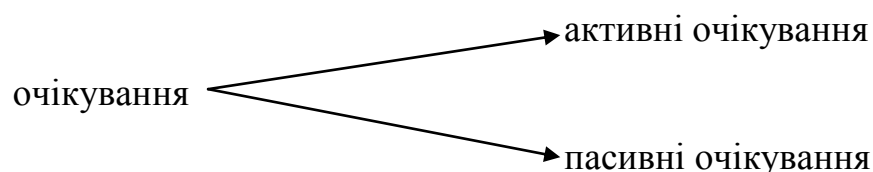

Рис.2. Очікування за типологічною ознакою активності

Пасивні очікування можуть мати низку підтипів. Зокрема, до підтипів пасивних очікувань відносимо ймовірні очікування, чекання когось, чогось чи на що-небудь, сподівання, доживання, покладання надії [8] та прогнозування. Покажемо на (рис.3.) підтипи пасивних очікувань:

Рис.3. Підтипи пасивних очікувань

Всі інші очікування відносяться у цьому дихотомічному поділі («активні очікування – пасивні очікування») до активних очікувань. На наш погляд немає сенсу їх всі перелічувати.

Ймовірні очікування в науковій літературі можуть позначатися як експектації-передбачення. У психологічному словнику за загальною редакцією Ю.Неймера [10] зазначається, що експектації-передбачення зумовлюють ймовірний характер виконання ролі з врахуванням індивідуальних особливостей «виконавця» і конкретної ситуації. Таким чином, маємо наступне схематичне зображення (рис.4.):

ймовірні очікування = експектації-передбачення

Рис.4. Тотожність ймовірних очікувань і експектацій-передбачень

Очікування індивіда у контексті виконання ним соціальної ролі позначають терміном «рольові очікування». У рольових очікуваннях (з англ. «role expection») виокремлюють два моменти: перший – право очікувати від навколишніх поведінки, яка відповідає рольовій позиції, і другий – зобов'язання поводитися відповідно з очікуваннями інших людей. Рольова позиція або соціальна роль є невід'ємними компонентами суспільного життя індивіда. Соціальна роль – нормативно схвалений образ поведінки індивіда;

очікування від кожного індивіда, що посідає конкретне місце в спільноті; структурований спосіб його участі в житті суспільства.

Людина одночасно виконує багато ролей, тому взаємодія людей регулюється рольовими очікуваннями.

Індивід одночасно може входити в п'ять-шість соціальних груп: сім'я, трудовий колектив, спортивна команда, церковна громада тощо. У будь-якій групі індивід керується очікуваннями, сподіваннями, прогнозами, що складають своєрідну систему очікувань. Таким чином, у кожній контактній групі повинна мати місце окрема система очікувань. Але ці системи очікувань не є ізольовані і такі, що діють автономно – вони утворюють складну систему очікувань. Ця складна система очікувань індивіда здійснює орієнтувальний вплив не тільки на зміст міжособистісної взаємодії в межах малої групи, але й поза її межами. Вона впливає на вибірковість контактів, ставлень, настановлень, що засвідчує її органічний зв'язок з ієрархією цінностей. Індивід спочатку приймає рішення про входження до певної соціальної групи, наприклад: вступ до університету, одруження, проходження курсів підвищення кваліфікації. Ставши членом окремої малої групи, він починає виконувати певну соціальну роль, яка спонукає виникнення і дотримання низки обов'язків, системи очікувань. Рольові очікування – це зовнішня оболонка, яка окреслює контури соціальної ролі. Вони виступають своєрідним фоном, змістовим наповненням діяльності індивіда в малій групі. Таким чином, свідомий вибір входження індивіда в ту чи іншу малу групу зумовлений системою очікувань. Це свідчить про те, що очікування людини – складне психологічне утворення, детерміноване соціальними чинниками.

Ми приходимо до типологічної ознаки, яку назвемо рольова. У залежності від ролі, яку відіграє індивід у спільноті, суспільстві, рольові очікування можуть набувати різного психологічного змісту. Рольова ознака може мати низку підтипів. Розглянемо віковий підтип (рис.5.). Віковий підтип рольових очікувань не претендує на абсолютну вичерпність, оскільки під очікуваннями дорослого ми розуміємо очікування людини літнього віку, людини похилого

віку. Віковий підтип рольових очікувань може набувати варіативності в залежності від вікової класифікації індивіда.

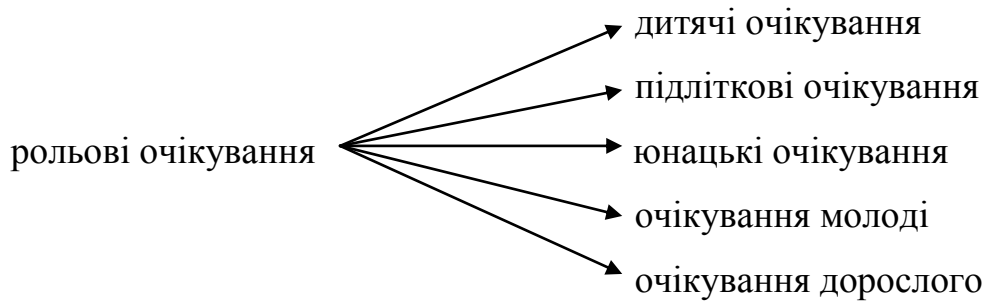

Рис.5. Віковий підтип рольових очікувань

Наступним підтипом рольової ознаки є гендерний або статевий. Звісно розглянемо тільки традиційні і не будемо звертати увагу на аномальні (рис.6.):

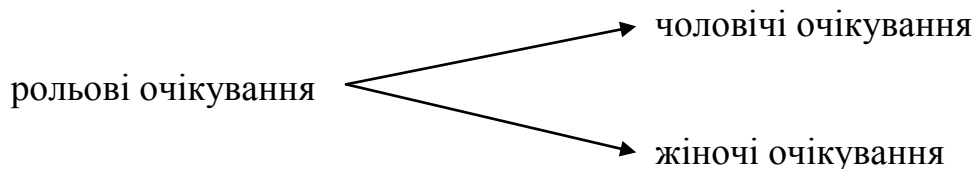

Рис.6. Гендерний (статевий) підтип рольових очікувань

Рольові очікування у контексті професійної діяльності називають професійними очікуваннями – очікування на новому робочому місці чи вже існуючому, теперішньої роботи чи майбутньої, посади, організації, співробітників, керівництва. Таким чином, наступним підтипом рольової ознаки є професійна складова. Оскільки рольові очікування у контексті професійної діяльності і професійні очікування є тотожні, зобразимо це схематично (рис.7.):

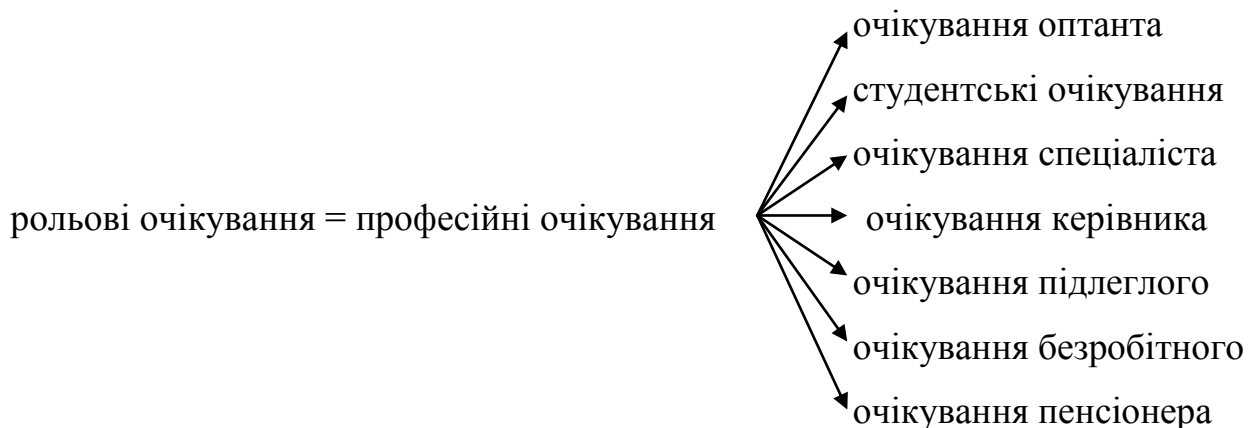

Рис.7. Професійний підтип рольових очікувань

Особистісні очікування – це очікування стосовно власної персони. Інша їх

назва самоочікування. Самоочікування – очікування, які є особливим психологічним утворенням, що спрямоване на власне Я, а саме визначення його місця, ролі, оцінного ставлення. О.Коновалова вважає, що експектації по відношенню до самого себе можна ще назвати самоекспектаціями, і вони не існують відірвано від домагань суб'єкта поза його цінностями, зокрема поза умовними цінностями. Ці самоекспектації – аналіз очікувань суб'єкта стосовно зворотнього зв'язку, який іде від інших людей. На думку дослідниці, експектації, що визначають ставлення до самого себе, можуть бути усвідомлені лише за умови розвитку саморефлексії, використання аутопсиходіагностики та глибинної психокорекції [5, с.42]. Таким чином, маємо таке схематичне зображення (рис.8.) очікувань за типологічною ознакою спрямованості на власну персону:

особистісні очікування = самоочікування = самоекспектації

Рис.8. Очікування за типологічною ознакою спрямованості на власну персону

У залежності від прояву поведінки людини очікування можуть носити фрагментарний, ситуативний характер і тривалий, постійний характер – поєднувати в собі великий спектр проявів життєвих ролей, що є стійкими формами соціальної поведінки та діяльності людини і, фактично, виступають як прояв особистості, тобто соціальне «Я» індивіда [1]. Ці очікування за типологічною ознакою прояву поведінки індивіда поділяємо на ситуативні та життєві. Покажемо це схематично (рис.9.):

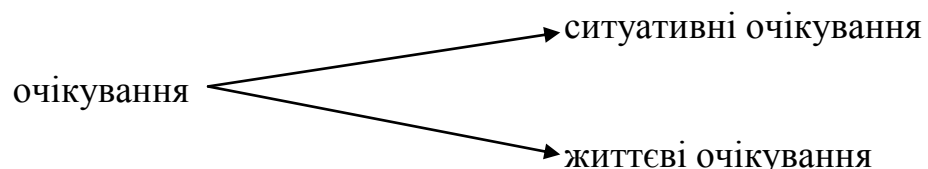

Рис.9. Очікування за типологічною ознакою прояву поведінки індивіда

Інколи очікування групи стосовно певного, конкретного індивіда у науковій літературі отримують назву групових очікувань. Дж.Джібс, розкриваючи зміст соціальних норм, вводить категорію «колективних очікувань». Під «колективними очікуваннями» він розуміє уявлення членів

спільноти стосовно того, як «дехто» (соціально визначений індивід – *І.П.*) повинен поводитись в залежності від поведінки інших людей в тій чи іншій ситуації. Він пов'язує відносність цього критерію як з невизначеністю припущення про те, яким чином буде поводитись інший індивід (прогностична невизначеність), так і з діапазоном допустимих варіантів [1, с.166]. Очікування за груповою типологічною ознакою можуть бути групові, колективні, організаційні (рис.10).

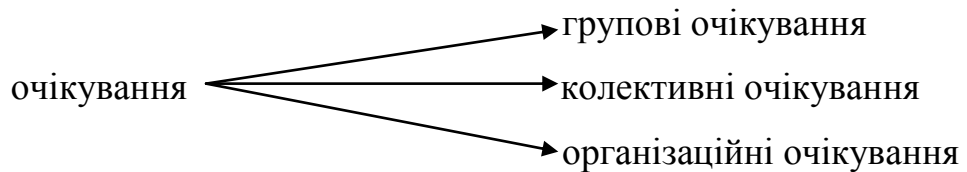

Рис.10. Очікування за груповою типологічною ознакою

У теорії соціального научіння Дж.Роттер зазначає, що стабільне очікування, генералізоване на базі досвіду, пояснює стійкість і цілісність особистості. Автор виокремлює очікування, що властиві для однієї ситуації, – так звані специфічні очікування, та очікування більш загальні і прийнятні стосовно низки ситуацій, тобто генералізовані очікування. Останні відображають досвід різних ситуацій [11]. У залежності від досвіду очікування можуть бути специфічні чи генералізовані. Покажемо це схематично (рис.11.):

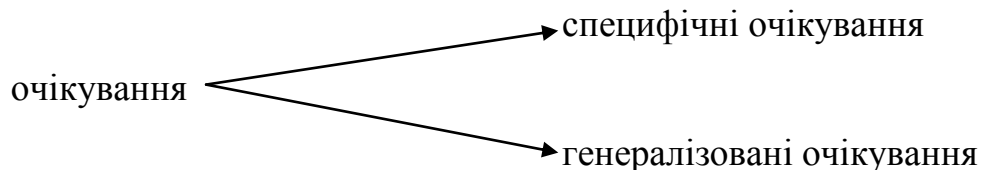

Рис.11. Очікування за типологічною ознакою досвіду індивіда

У залежності від спрямованості особистості очікування можуть набувати такого змісту: прагматичні очікування, егоїстичні очікування, конвергентні очікування, гуманістичні очікування, алоцентричні очікування та звісно низка інших. Покажемо очікування за типологічною ознакою спрямованості особистості (рис.12.):

Рис.12. Очікування за типологічною ознакою спрямованості особистості

Очікування за типологічною ознакою об'єктивності можна розділити на адекватні і неадекватні (рис.13).

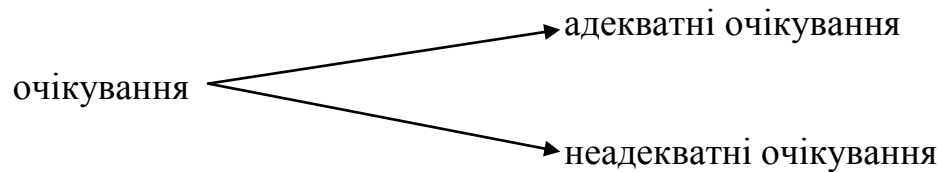

Рис.13. Очікування за типологічною ознакою об'єктивності

За функційною типологічною ознакою очікування можуть набувати різноманітного функційного змісту: лідерські очікування, спортивні очікування, електоральні очікування та ін. Покажемо очікування за функційною типологічною ознакою (рис.14.):

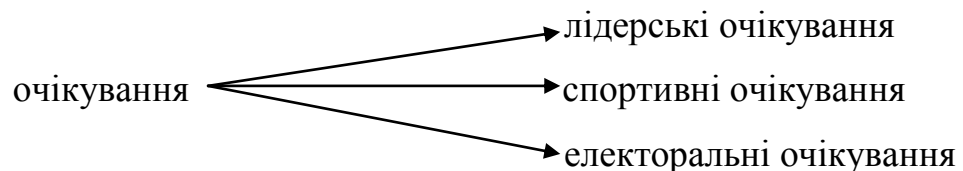

Рис.14. Очікування за функційною типологічною ознакою

За типологічною ознакою уявлення про своє «Я» очікування можуть бути реальними та ідеальними. Уявлення індивіда про себе здається йому переконливим незалежно від того, ґрунтується воно на об'єктивному знанні чи на суб'єктивній думці, є воно дійсним чи хибним. Покажемо очікування за типологічною ознакою уявлення про своє «Я» (рис.15.):

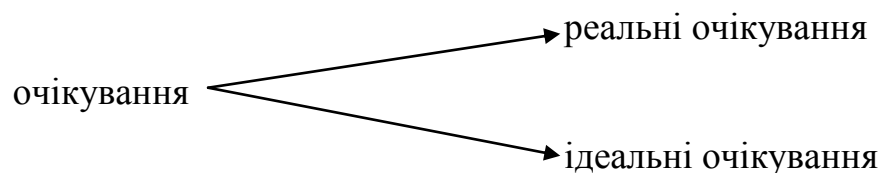

Рис.15. Очікування за типологічною ознакою уявлення про своє «Я»

За типологічною ознакою відкритості очікування можуть бути відкритими, закритими або їх ще називають латентними (рис.16.):

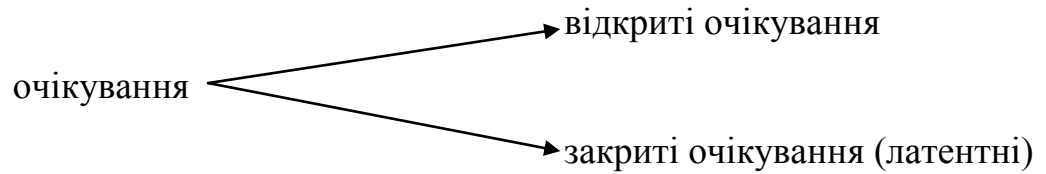

Рис.16. Очікування за типологічною ознакою відкритості

Очікування за типологічною ознакою інтерактивної спрямованості поділяють на: міжособистісні очікування, особистісні очікування, односторонні очікування, двосторонні очікування, багатосторонні очікування.

Очікування у взаєминах суб'єкта і об'єкта, на думку М.Гомелаурі, характеризуються одностайністю, і спрямовані від суб'єкта до об'єкта ($S \rightarrow O$). Вельми складну природу має система очікувань, що сформувалася між індивідами, що контактують в малій групі (рис.17.).

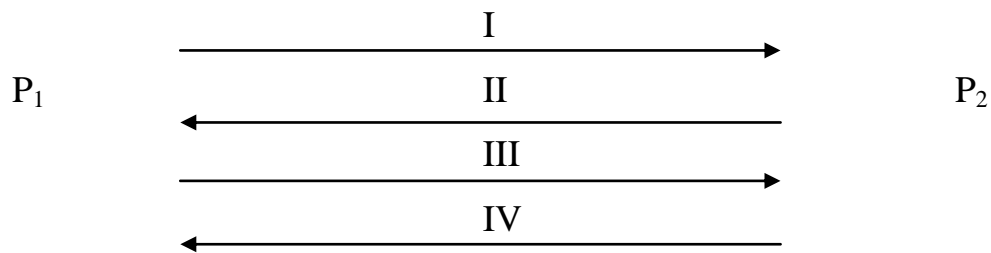

Рис.17. Система міжособистісних очікувань

Представлені на рис.17 вектори відображають наступні очікування: I) очікування P_1 стосовно P_2 ; II) очікування P_2 стосовно P_1 ; III) очікування P_1 стосовно очікування P_2 ; IV) очікування P_2 стосовно очікування P_1 . Автор зазначає, що «...односторонні очікування індивіда стосовно об'єкта можуть формуватися і впливати на його поведінку несвідомо, на рівні прогнозованої роботи мозку, в той час як соціальні очікування не можуть створюватися без участі свідомості» [3, с.128].

Таким чином, маємо таке схематичне зображення очікувань за типологічною ознакою інтерактивної спрямованості (рис.18.):

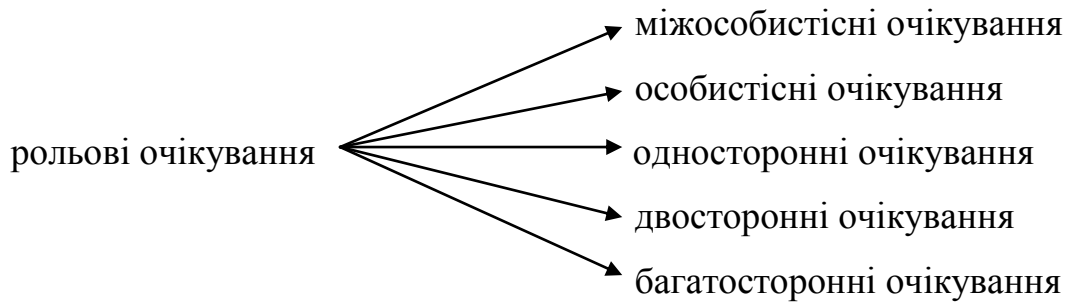

Рис.18. Очікування за типологічною ознакою інтерактивної спрямованості

Очікування за змістовою типологічною ознакою можуть мати досить широку варіативність. Оскільки змістова складова очікувань може відноситися до будь-якої сфери особистості чи бути навіть її складовою чи носити інтегративний характер. Наведемо приклади таких очікувань: рефлексивні очікування, нормативні очікування, екзистенційні очікування, комунікативні очікування, соціально-психологічні очікування та низка інших очікувань. Ми вважаємо, що основною змістовою складовою рефлексивних очікувань – є рефлексивність індивіда, екзистенційних очікувань – сутність існування індивіда, нормативних очікувань – соціальні норми, комунікативних очікувань – комунікативні здібності індивіда, а соціально-психологічних очікувань – суб’єктивні уявлення, які є інтегративною складовою, яка поєднує «Я» та «не-Я» особистості. Дуже часто в англійській літературі експектації називають нормативними очікуваннями. Ми отримали таке схематичне зображення очікувань за змістовою типологічною ознакою (рис.19.):

Рис.19. Очікування за змістовою типологічною ознакою

Виникає запитання: де соціальні очікування? Якими типологічними особливостями вони володіють? Як ми їх розглядаємо, вивчаємо, позиціонуємо?

Соціальні очікування ми вивчаємо як феномен, який утворюється, з одного боку, в результаті впливу соціального середовища, під «тиском соціуму», а з іншого – під впливом індивідуально-психологічної сутності особистості, під «тиском «Я». Досліджуючи соціальні очікування, ми прагнемо об'єктивно дослідити всі вагомні соціальні чинники, які здатні здійснювати вплив на особистість, а відповідно на її очікування. Ставимо за мету дослідити інтервальну складову соціальних очікувань, яка поєднує сферу «Я» особистості. Вивчити екстервальну складову, яка поєднує сферу «не-Я» особистості, тобто зовнішні чинники. «Соціальна складова», «думка спільноти», «соціальний вплив», «соціальний тиск» мають іноді визначальний вплив на регуляцію поведінки особистості, її соціальну позицію. Таким чином, категорію «соціальні очікування» ми розглядаємо як базову, яка поєднує в собі низку вищеперелічених типологічних особливостей.

Аналіз результатів дослідження дає підстави **зробити такі висновки.**

Дослідження типологічних особливостей очікувань сприяє акумулюванню наукової інформації, збереженню, спрощенню її сприйняття, дозволяє доповнювати і розвивати наукові знання.

Виокремлено такі типологічні ознаки очікувань: за сутністю, активністю, рольовою складовою, спрямованістю на власну персону, проявом поведінки індивіда, груповою складовою, досвідом індивіда, спрямованістю особистості, об'єктивністю, функційністю, уявленням про своє «Я», відкритістю, інтерактивною спрямованістю та змістовою складовою. Ототожнено деякі типи очікувань. Виокремлено підтипи пасивних і рольових очікувань.

Зазначено, що соціальні очікування ми вивчаємо як феномен, який утворюється, з одного боку, в результаті впливу соціального середовища, під «тиском соціуму», а з іншого – під впливом індивідуально-психологічної сутності особистості, під «тиском «Я». Акцентовано увагу, що соціальні очікування будуть розглядатися як базова категорія, яка поєднує в собі низку вищеперелічених типологічних особливостей.

Перспективи подальших наукових розвідок. Виокремлені типологічні особливості очікувань є спробою закласти підвалини побудови типології очікувань людини, що може знайти своє відображення у монографічній роботі.

Бібліографічний опис джерел

1. Бобнева М.И. Социальные нормы и регуляция поведения / М.И. Бобнева. – М.: Наука, 1978. – 311с.
2. Боришевський М.Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості / М.Й. Боришевський. – К.: СКО «Беркут», 2000. – 63 с. – Бібліогр.: с.62–63.
3. Гомелаури М.Л. Вопросы мотивационного значения социальных ожиданий / М.Л. Гомелаури. – Тбилиси, 1968. – 172с. – Библиогр.: с. 158–171.
4. Горностай П.П. Личность и роль. Ролевой подход в социальной психологии личности: [Монография] / П.П. Горностай. – К.: Интерпресс ЛТД, 2007. – 312с.: ил. – Бібліогр.: с.275–298.
5. Коновалова О.А. Глибиннопсихологічне пізнання феномена експектацій методом активного соціально-психологічного навчання: Дис... канд. психол. наук: 19.00.07 – К., 2002. – 225с.
6. Лагонда Г.В. Экспектационная теория брачных отношений / Г.В.Лагонда. – Брест : БрГУ, 2013. – 225 с.
7. Махарам Р. Типы людей. Взгляд из XXI века / Р. Махарам. – СПб. : Питер, 2006. – 224 с.: ил.
8. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. / [уклад. Яременко В.В., Сліпушко О.М.]. – К.: Аконт, – (Серія «Нові словники»). Т. 4. – 1999.–941с.
9. Попович І.С. Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах : [Монографія] / І.С. Попович. – Херсон: ВАТ ХМД, 2009. – 240с.: іл., табл.. – Бібліогр.: с.216–228.
10. Психологический словарь / Под общ. ред. Ю.Л. Неймера. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 640с.
11. Rotter J.B. Social leaning and clinical psychology. – Engl. C/. (NJ): Prentice-Hall, 1954. – 242р.

УДК 159.923

Попович, І.С.

Типологічні особливості очікувань.

Використано 11 джерел.

Здійснено спробу виокремлення типологічних особливостей очікувань. Зазначено, що типологія сприяє акумулюванню наукової інформації, збереженню її, спрощенню сприйняття, доповненню і розвитку наукових знань. Підкреслено, що в останні десятиріччя превалює антропоцентричний підхід – людина розглядається як суб'єкт, як центральна складова, як творець, що здатен творити самого себе, як суб'єкт самоактивності. Показано, що людина через побудову перспективних ліній розвитку творить свою суб'єктивну реальність.

Виокремлено типологічні ознаки очікувань за такими критеріями: за сутністю, активністю, рольовою складовою, спрямованістю на власну персону, проявом поведінки індивіда, груповою складовою, досвідом індивіда, спрямованістю особистості, об'єктивністю, функційністю, уявленням про своє «Я», відкритістю, інтерактивною спрямованістю та змістовою складовою. Ототожнено деякі типи очікувань. Здійснено поділ пасивних і рольових очікувань на підтипи.

Визначено, що соціальні очікування є феноменом, який утворюється, з одного боку, в результаті впливу соціального середовища, під «тиском соціуму», а з іншого – впливом індивідуально-психологічної сутності особистості, під «тиском «Я».

Акцентовано увагу на розгляді соціальних очікувань як базової категорії, яка поєднує в собі низку вищеперелічених типологічних особливостей.

УДК 159.923

Popovich, I.S.

Typological features of expectations.

11 sources are used.

It is made a try of selection of the typological features of expectations in the article.

It is indicated that typology promotes accumulation of scientific information, its preserving, simplifies perception, additions and development of scientific knowledge. It is emphasized that last decades anthropocentric approach prevails – a person considered as subject, as a central component, as a creator that is able to create himself as the subject of self activity. It is shown that a man creates his subjective reality through the building of perspective lines of development.

The typological features of expectations are pointed out on the following criteria: the substance, the activity, the role part, the focus on his own person, the manifestation of individual behavior, the group component, individual experience, personality orientation, objectivity, functionality, with its notions of «self», the openness, the interactive orientation and the content component. Some types of expectations are identified. The separation of passive and role expectations into subtypes is done.

It is determined that social expectations is a phenomenon which appears, on the one hand, by the impact of the social environment, under «the pressure of the society» on the other – the impact of individual and psychological nature of the individual, under the «self» pressure».

The attention is focused on the consideration of social expectations as the basic category, which combines a number of the above typological features.